

Els perfils i les funcions dels professionals en el lliure mercat

Xavier Franch¹

A l'hora de plantejar el contingut d'aquest article, cal fer una reflexió sobre el que entenem per animació sociocultural, en relació amb l'educació social. Em refereixo a un aspecte que, d'altra banda, molts autors han discutit: ¿l'ASC és una metodologia per a la intervenció social i cultural i, per tant, és l'àmbit propi d'una figura professional pròpia amb una formació pròpia (l'animador o animadora sociocultural)? O bé és un àmbit compartit per diverses figures, entre les quals es compta l'educador social? Aquesta no és una discussió gratuïta, ja que, a efectes de la creació de la diplomatura en Educació Social i fruit del treball interdisciplinari entre els diferents agents (jornades de formació dels agents socioculturals de 1988 a les Cotxeres de Sants, per exemple), es va plantejar un disseny curricular on es preveïen tres itineraris formatius i d'especialització: l'educació especialitzada, l'educació de persones adultes i l'animació sociocultural.

57

Des d'aquesta perspectiva, pensar que l'animació sociocultural és un àmbit professional propi de l'educació social és correcte, però no és pas exclusiu d'aquesta. El fet que, paral·lelament al procés esmentat abans, es posés en marxa un cicle formatiu professional, primer de forma experimental amb la reforma de la Formació Professional –el mòdul professional de nivell 3 d'animació sociocultural i que formava els tècnics en activitats socioculturals (TASOC)– i després amb els actuals cicles formatius de grau superior, fa que hi hagi uns professionals formats i especialitzats en aquesta metodologia i que, com fem els educadors socials, naturalment reclamen el seu espai professional. No voldria deixar de mencionar un ample ventall de formacions no reglades que es donaven en diferents escoles de formació com IMAE, Abast, Escola de l'Esplai, etc. Tot plegat feia que hi hagués unes figures, professionals en molts casos, prèvies a la creació de la diplomatura en Educació Social. El CEESC coneix molt bé aquest procés, ja que ha treballat molt per a l'habilitació d'innombrables professionals que s'havien format, en la majoria de casos, en aquestes escoles i tenien molts anys d'experiència com a animadors en camps diversos.

¹ Educador social. Coordinador del Centre Cívic El Coll (Dte. Gràcia - Barcelona).

*L'ASC és una
estratègia
educativa per a
la participació
social i, des
d'aquest punt
de vista, és
lògic que sigui
un camp
professional
dels educadors
i educadores
socials*

Tal com defineix Anna Calvo, professora d'Educació Social de la Universitat de les Illes Balears, l'ASC és una estratègia educativa per a la participació social (Calvo, 2002) i, des d'aquest punt de vista, que personalment comparteixo, per tant, és lògic que sigui un camp professional dels educadors i educadores socials.

En la meua opinió, aquest és un plantejament correcte, però el que caldria veure és si això ha d'excloure que altres professionals sentin també com a propi aquest camp i així ho reivindicuin. A les jornades sobre ASC, "Anima't, Catalunya per l'ASC", organitzades per l'IES Ribot i Serra i celebrades a Sabadell, el col·lectiu de professionals del cicle formatiu de grau superior en ASC (FP) reivindiquen el seu espai professional i es viu un cert enfrontament amb els educadors socials en la competència per aquest espai de treball. Una confrontació estèril si es planteja com una lluita corporativista dels uns contra els altres. Crec que és important que es comenci a treballar, de forma conjunta amb l'Associació d'Animadors Socioculturals de Catalunya i el CEESC, en la definició de les funcions professionals, els encaixos de les diverses figures professionals en les estructures dels serveis i projectes, les condicions de treball en general dels dos col·lectius i evitar, així, enfrontaments absurds per uns llocs de treball, partint de la idea que tothom té dret a treballar i a exercir d'allò per al qual s'ha format.

*És important
que es comenci
a treballar, de
forma conjunta
en la definició
de les funcions
professionals i
evitar
enfrontaments
absurds per uns
llocs de treball,
partint de la
idea que
tothom té dret
a treballar i a
exercir d'allò
per al qual s'ha
format*

He començat per aquesta reflexió per poder introduir millor el tema que se m'ha demanat que plantegi en aquest article: els perfils i les funcions dels animadors i animadores en el lliure mercat.

A l'hora de reflexionar i preparar el discurs sobre en què havia de basar l'article, vaig trobar, al meu parer, el primer problema conceptual: ¿han de ser diferents els perfils i les funcions dels professionals segons la situació contractual en què es trobin? És a dir, ¿són diferents les funcions i els perfils professionals si estan contractats per l'Administració pública o per una empresa de serveis que ha subcontractat la mateixa Administració? Crec que aquí ja trobem algunes de les qüestions que entenc que afecten el conjunt dels professionals que treballem en aquest camp.

Si entenem com a lliure mercat els serveis que ofereixen les empreses o entitats que no estan lligades a l'Administració pública i que majoritàriament desenvolupen projectes, serveis o programes de

caràcter públic a través de concursos públics d'adjudicació de serveis, podem trobar-nos en una situació paradoxal. Les figures professionals i les seves categories laborals, les seves funcions, així com determinats perfils formatius, poden ser molt diferents si qui contracta és directament l'Administració a través dels mecanismes propis de la funció pública o si aquest fet ve determinat per les necessitats de les empreses en referència al personal que han de contractar quan gestionen un equipament o servei adjudicat per l'Administració.

Cal assenyalar, pel que fa als professionals que depenen orgànicament de l'Administració, que el seu marc de referència està regulat per la funció pública. Quant als professionals contractats per empreses de serveis, el document base, firmat recentment, és el conveni del lliure educatiu, que té un àmbit autonòmic. Val a dir, però, que en alguns casos les empreses tenen acords amb els treballadors que poden millorar les seves condicions laborals per sobre del que fixa el conveni col·lectiu, figura legal existent en les relacions laborals.

No cal dir, però, que comparativament les condicions laborals dels treballadors d'empreses i dels funcionaris o contractats laborals que depenen de l'Administració són molt diferents en molts aspectes.

Però, com que el motiu d'aquest article és parlar dels perfils i les funcions dels professionals, avanço la meua postura contrària a diferenciar-les segons la seva contractació. Crec que les necessitats socials que han d'atendre aquests professionals són les mateixes i, per tant, no té cap sentit diferenciar les seves funcions o perfils, si no és que es vol disfressar determinats dèficits, estructurals o econòmics, amb el recurs a la subcontractació econòmica d'uns determinats serveis sense criteris massa clars respecte a les figures i perfils professionals necessaris.

Les funcions dels educadors i animadors socioculturals

Certament, hi ha molta literatura sobre els animadors socioculturals, els seus perfils, les seves funcions... i en general està elaborada als anys vuitanta i noranta, tot i l'existència de treballs posteriors

Són diferents les funcions i els perfils professionals si estan contractats per l'Administració pública o per una empresa de serveis que ha subcontractat la mateixa Administració?

Comparativament, les condicions laborals dels treballadors d'empreses i dels funcionaris o contractats laborals que depenen de l'Administració són molt diferents en molts aspectes

*Caldrà
dissenyar de
forma conjunta
amb altres
serveis i
entitats,
projectes,
activitats i
programes de
caràcter
territorial i
comunitari com
el cycle festiu,
determinats
cycles temàtics,
etc.*

molt interessants, com per exemple: A. CALVO, *La animación socio-cultural, una estrategia educativa para la participación*. Madrid: Alianza Editorial, 2002, on aquesta autora fa una reflexió molt actual de l'animació sociocultural des de la perspectiva de l'educació social.

Pel que fa a les funcions que actualment hauran de desenvolupar els animadors-educadors, al meu parer, es podrien dividir en aquests àmbits:

- **Funcions de gestió:** han de gestionar serveis, programes, equipaments o projectes socioculturals, tant administrativament com organitzativa: per exemple, tasques de coordinació de personal; disseny de tot l'aparell administratiu del centre (inscripcions, matrícules, ocupació d'espais, registre de recursos...); disseny i redacció d'informes, projectes, memòries...; relació amb les administracions; gestió dels recursos materials i humans; seguiment pressupostari, etc.
- **Funcions de dinamització:** cal donar suport als grups i col·lectius presents al territori en la realització de les seves propostes, tant en el terreny logístic, tècnic, d'assessorament sobre els recursos, de disseny de les propostes, de finançament, etc.

Caldrà dissenyar, també, de forma conjunta amb altres serveis i entitats, projectes, activitats i programes de caràcter territorial i comunitari com el cycle festiu, determinats cycles temàtics, etc. Tanmateix, serà important la promoció de noves iniciatives associatives a partir de la detecció de centres d'interès comuns al barri/territori.

Dins d'aquest mateix àmbit, trobarem totes aquelles tasques que tenen a veure amb la dinamització i el suport als nous creadors; l'organització d'actes de difusió artística com exposicions, concerts, teatre i arts escèniques, fotografia i arts audiovisuals; la cessió i facilitació d'espais d'assaig, etc.

- **Funcions relacionals:** l'educador-animador ha de crear i promoure un espai constructiu de relacions interpersonals dels diferents participants, ja siguin usuaris individuals o bé col·lectius. Ha de facilitar la trobada, la comunicació intergrup, el treball en equip i l'organització d'activitats de caràcter intergeneracional i comunitari. L'animador o animadora ha de promoure dinàmi-

ques de cooperació, basant-se en el diàleg, la superació del conflicte i la convivència com a valors democràtics i com a base del treball conjunt de dinamització social i cultural del territori de referència.

- **La informació i l'orientació:** una funció també important de l'animador o animadora és la informació i l'orientació dels usuaris, tant a títol personal com col·lectivament, respecte a recursos, serveis i propostes que puguin ajudar-los en el seu creixement. Cal tenir un discurs i una visió global i integral del treball que s'està realitzant, no només del mateix equip d'educadors sinó de la resta de professionals que intervenen en el territori en qüestió.

Els perfils dels educadors i animadors socioculturals

A l'hora de parlar de quins han de ser els perfils dels animadors-educadors avui, voldria partir d'una idea que defensen alguns autors com Anna Calvo (*La animación sociocultural, una estrategia educativa para la participación*. Madrid: Alianza Editorial, 2002), entre altres, i que, en contraposició a l'opinió d'autors coneguts (Ander-Egg, Quintana...), planteja que els animadors o animadores no neixen amb unes habilitats innates, sinó que aquestes s'aprenen, tant al llarg del procés formatiu com en el desenvolupament com a professionals. Val a dir que, certament, la predisposició d'algunes persones a determinades habilitats pot ajudar a fer més fàcil el treball, de la mateixa manera que pot passar en altres professions o ocupacions.

Pel que fa als perfils formatius, poden ser, com ja hem vist anteriorment, molt variats. Malgrat que des de fa uns quants anys hi ha una formació específica (diplomatura en Educació Social i/o CFGS en ASC), en la realitat de molts projectes i serveis hi trobem una gran varietat de professionals amb formacions molt diverses i que desenvolupen tasques d'animació sociocultural. Cal veure que en aquest sector i, a diferència de l'Administració pública, en alguns casos regulats des d'un marc legal concret –Llei de serveis socials, per exemple–, no hi ha una exigència explícita d'una titulació concreta (d'educador social o graduat superior en ASC, per exemple) per a la contractació preferent de professionals amb aquestes formacions. Això no exclou que, al capítol de figures salarials, hi apareguin tant l'animador o animadora sociocultural com el tècnic o tèc-

L'animador o animadora ha de promoure dinàmiques de cooperació, basant-se en el diàleg, la superació del conflicte i la convivència com a valors democràtics i com a base del treball conjunt de dinamització social i cultural del territori de referència

61

Els animadors o animadores no neixen amb unes habilitats innates, sinó que aquestes s'aprenen, tant al llarg del procés formatiu com en el desenvolupament com a professionals

*En la realitat de
molts projectes
i serveis hi
trobem una
gran varietat de
professionals
amb formacions
molt diverses i
que
desenvolupen
tasques
d'animació
sociocultural*

nica de grau mitjà, relacionats amb tasques específiques que han d'estar definides d'aquesta manera als contractes.

Crec que les empreses de lliure mercat poden valorar positivament, juntament amb la formació, altres aspectes més vinculats a la trajectòria i l'itinerari personal, com ara l'experiència associativa, d'educador o educadora en el lleure; l'experiència en determinats camps culturals o socials molt concrets; el coneixement dels sectors d'edat concrets (joves, nens i nenes o gent gran...), o els temes concrets que haurà de treballar, com la cooperació, la gestió cultural d'equipaments, els programes especialitzats, etc. Altres habilitats com la capacitat comunicativa i d'escolta activa, la creativitat, l'empatia i molt sovint els coneixements de resolució de conflictes són aptituds que poden enriquir el currículum dels educadors-animadors a l'hora de desenvolupar les seves tasques.

Tanmateix, l'experiència professional prèvia és, sovint, un element qualitatiu que té un pes específic molt important a l'hora de les contractacions. Pel que fa a figures professionals molt especialitzades, podem veure com el coneixement tècnic d'algunes àrees, com les noves tecnologies, el món audiovisual (cinema, vídeo, fotografia...), les arts plàstiques, el teatre i les arts escèniques, la música en tot el seu ventall d'estils, i l'organització d'activitats de difusió cultural i artística, com exposicions, concerts, espectacles, actes al carrer, fires i mostres, etc., són un element que ben segur és molt valorat a l'hora de cercar determinats perfils professionals en el camp dels serveis socioculturals. Aquest panorama pot variar en funció del servei o projecte que cal dinamitzar. Possiblement, en el camp més social del nostre treball, podrem observar una sensibilitat més gran cap a formacions com la nostra o similars.

*L'experiència
professional
prèvia és,
sovint, un
element
qualitatiu que
té un pes
específic molt
important a
l'hora de les
contractacions*

En tot cas, formacions com psicologia, humanitats, sociologia, pedagogia, antropologia, etc. (juntament amb d'altres), són corrents en molts professionals que desenvolupen, alguns des de fa molts anys, tasques de diferents tipus en projectes com ara: centres cívics; casals de joves; casals infantils i ludoteques; gent gran; programes específics per a dones o altres sectors; equips d'empreses de serveis educatius, culturals o socials, etc. El fet que darrerament, com he comentat anteriorment, s'hagi signat un conveni col·lectiu d'àmbit autonòmic que recull les condicions de tots els treballadors i treballadores del sector és, sens dubte, un pas endavant en la necessària

regulació de les condicions laborals dels professionals d'aquest sector. Val a dir que, com tots els convenis laborals, recull totes les figures professionals existents en els diversos serveis i que són complementàries a la coordinació i/o realització d'activitats socioculturals i educatives. Em refereixo a auxiliars, administratius, informadors, tècnics de sala o serveis especialitzats, encarregats de manteniment o, en alguns casos, cuiners, membres del servei de neteja, conserges, etc.

L'existència d'aquest important conjunt de professionals fa que sigui del tot necessària una visió global, integral i, sobretot, interdisciplinària del treball que es duu a terme en aquest sector, i que en el cas dels educadors socials i els animadors socioculturals es concreta en una figura, polivalent però amb un perfil i unes funcions molt concrets. Aquest perfil s'hauria de relacionar amb les funcions de coordinació i direcció dels serveis o projectes; el disseny, la planificació i la programació de projectes socioculturals i educatius; la realització i execució de les programacions, així com el seu seguiment i avaluació; el suport i la coordinació amb el teixit social de la zona, etc.

Aquesta figura necessita un perfil formatiu i una capacització professional molt determinats, amb una visió educativa molt clara. Personalment, penso que és en aquest àmbit on els educadors socials, però també els tècnics en animació sociocultural i altres professionals, han de reclamar el seu espai professional.

El fet que darrerament s'hagi signat un conveni col·lectiu d'àmbit autonòmic que recull les condicions de tots els treballadors i treballadores del sector és, sens dubte, un pas endavant

?

?

!

!

